

РІШЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.068 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» на підставі прилюдного захисту дисертації «Підготовка вчителя до роботи в умовах інклюзивної ранньої шкільної освіти в Польщі» за спеціальністю 015 «Професійна освіта» (за спеціалізаціями) 18 серпня 2022 року.

Собчук Анна Адамівна, 01.01.1979 року народження, громадянка України, освіта повна вища. У 2000 році закінчила Педагогічний коледж Львівського національного університету імені Івана Франка, здобула освітній ступінь бакалавра за професійним спрямуванням «Філологія», спеціальність «Англійська мова та література» та отримала кваліфікацію бакалавра «Вчитель англійської мови». У 2004 році закінчила факультет післядипломного навчання науково-педагогічних працівників Львівського національного університету імені Івана Франка, здобула освітній ступінь спеціаліста за спеціальністю «Англійська мова і література» та отримала кваліфікацію «Філолог, Викладач англійської мови та літератури».

З вересня 2016 р. по даний час навчається в аспірантурі кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка (заочна форма навчання).

Працює на посаді асистента кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка з листопада 2017 року по даний час.

Дисертаційну роботу виконано на кафедрі початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів.

Науковий керівник: завідувач кафедри іноземних мов для природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка, доктор педагогічних наук, професор **Микитенко Наталія Олександрівна**.

Здобувачка має 17 наукових публікацій за темою дисертації, з них 1 стаття у періодичних наукових виданнях інших держав, 4 статті у наукових фахових виданнях України, 0 монографій:

1. Собчук-Ліва А. А. Аналіз концептуальних підходів підготовки вчителя початкової школи. *Молодь і ринок*. 2017. № 8. С. 160-167.
2. Собчук-Ліва А. Роль та значення вчителя початкових класів у створенні освітньої траєкторії для дітей із особливими освітніми потребами. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Кам'янець-Подільський: КПНУ ім. І. Огієнка, 2018. Вип. 25, ч. 2. С. 196-201.
3. Собчук А. Зміст професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи в Республіці Польща до роботи в умовах інклюзії. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових*

праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич: Гельветика, 2020. Т. 5, № 34.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

1. Мачинська Наталія Ігорівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка, без зауважень.

2. Садова Ірина Ігорівна, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та методики початкової освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. У дисертації має місце деяка підміна значення окремих понять, що спричинено певними семантичними та семасіологічними відхиленнями. На жаль, це стосується ключових концептів дослідження – «інтеграція» й «інклюзія», котрі у тексті роботи використовуються як синонімічні. Незважаючи на подібність між ними, все ж існує низка принципових відмінностей. Саме тому, як на нас, у дослідженні недостатньо вичерпне трактування цих дефініцій, що дало б змогу авторці встановити змістові зв'язки між ними, адже поняття «інтеграція» й «інклюзія» характеризують різний рівень входження дітей з ООП до освітньої системи: інтеграція є, так би мовити, освітньою, а інклюзія – соціокультурною технологією. Сьогодні соціальне виховання дітей з ООП у польських закладах освіти ґрунтується на інклюзивній моделі.

2. Загально визнаною вважається тенденція уникати вказівок на функціональні порушення окремих осіб, тому терміни, які вживає авторка в дисертації, – «діти з вадами здоров'я», «з поведінкою, яка не відповідає установленим нормам» (с. 23), «із психічними вадами» (с. 45), «з обмеженими можливостями» (с. 46), «сліпі», «глухі», «розумово відсталі» (с. 64), «з відхиленнями від норми», «з відхиленнями від стандарту» (с. 65), «з фізичними вадами» (с. 66), «з відхиленнями в розвитку» (с. 119) вважаються сегрегаційними і негуманними в цивілізованому суспільстві. Вважаємо, що доречніше оперувати законодавчо регламентованим терміном «діти з особливими освітніми потребами» (Закон України «Про освіту» (2017 р.) або «діти з інвалідністю».

3. Дискусійним видається таке твердження А. А. Собчук «Спеціальна школа сегрегаційного типу є насамперед місцем, адаптованим ... до потреб учнів з обмеженими можливостями. Це місце, де вони можуть почуватися в безпеці та отримувати освіту й виховання відповідно до їхніх здібностей» (с. 51). У цьому контексті виникає логічне запитання: чи не суперечить подібне визнання Саламанській декларації, яка узаконює систему інклюзивної освіти, проголошуючи, що в її рамках усі діти без винятку мають змогу навчатися у загальноосвітніх закладах, що, зі свого боку, засуджує сегрегацію будь-якої форми.

4. Заслуговує безумовного схвалення аналіз Професійного Стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» (п. 3.2). На нашу думку, аналіз набув би більшої обґрунтованості за умови характеристики «інклюзивної компетентності» вчителя, формування якої передбачено у документі вперше.

5. Попри беззаперечне практичне значення, дослідження значно збагатилося б, якби дисертантка розробила модель професійної підготовки вчителя до роботи в умовах інклюзивної ранньої шкільної освіти в Польщі.

6. У третьому розділі представлено авторське бачення (яке ми безумовно схвалюємо) напрямів адаптації польського досвіду підготовки вчителів початкових класів до роботи на засадах інклюзії до національних умов, що є одним із завдань дослідження. Доцільним вважаємо виокремлення ще одного напрямку, а саме необхідності оновлення змісту всіх навчальних дисциплін підготовки майбутніх учителів шляхом включення тем, безпосередньо пов'язаних з освітньою інклюзією. Адже Нова українська школа, як і кожний освітній заклад Польщі, є інклюзивними. Тому важливим аспектом підготовки вчителів початкових класів до роботи на засадах інклюзії є переформатування освітньо-професійних програм підготовки бакалавра, магістра і наповнення кожної навчальної дисципліни модулями, пов'язаними з інклюзією. Авторка достатньо приділила уваги аналізу ОПП (с. 158–167), однак залишила поза увагою ідею про те, що кожен викладач ЗВО має стати інклюзивним, реалізуючи в кожній лекції універсальні методики, які всім уможливають дозволяють отримання якісної освіти. Тільки в результаті такого підходу ЗВО має право позиціонувати себе таким, що готує вчителя до інклюзивної освіти. Однак зазначені аспекти видаються нам уже предметом подальших наукових пошуків.

7. Інтерес викликають представлені авторкою складові професіограми педагога, який працює з дітьми з особливими освітніми потребами на території Республіки Польща (Додаток А), особливо у зіставленні зі складовими професіограми українського вчителя, котрий працює в інклюзивному класі (Додаток Г). На наш погляд, робота виграла б, якби здобувачка не тільки зробила опис об'єктивних характеристик професії (с. 84, с. 213, с. 222), а й виконала детальніший порівняльний аналіз та зіставлення, провела паралелі задля виокремлення спільного і відмінного у представленому інструментарії.

3. Будник Олена Богданівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки початкової школи Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. У вступі дисертації:

– визначено суперечності, які вказують на доцільність дослідження окресленої проблеми; вважаємо, що у роботі варто було б вказати, чи вдалося авторці розв'язати означені суперечності;

– об'єктом дослідження (с. 19) не може бути процес, тому пропонуємо дещо його уточнити і сформулювати як: «підготовка вчителів початкової школи до роботи в системі інклюзивної освіти в Республіці Польща»;

– підсилити наукову новизну дослідження, більш розлого подати в ній конкретні результати роботи дисертантки з проблеми підготовки майбутніх вчителів початкової школи до роботи в умовах інклюзивної освіти з використанням кращого прогресивного досвіду польських колег;

– важливо вказати зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами (зокрема, з темою науково-дослідної роботи кафедри університету, де виконано дослідження);

– відсутня інформація про впровадження результатів дослідження в освітній процес закладів вищої освіти України.

2. Дисертаційну роботу істотно підсилило б виокремлення в цій методологічних підходів, закономірностей. Приміром, у контексті окресленої проблеми важливо акцентувати на *педагогічній антропології* як науковій основі гуманізації освітнього процесу, орієнтації на учня з ООП як основну мету й цінність; *педагогічній герменевтиці*, що стосується аспекту розуміння, душевно-духовного розвитку учня з обмеженими можливостями здоров'я, та ін. Серед філософських теорій важливе місце посідають також філософія *персоналізму*, *інтуїтивізму* та *прагматизму*, які мають потужний методологічний потенціал для дослідження актуальних проблем підготовки фахівців до роботи в умовах інклюзивної освіти.

3. У теоретичній частині дисертації, на нашу думку, багато описовості, цитування праць учених, недостатньо критичного аналізу приведених автором досліджень.

4. Авторці варто дотримуватися загальноприйнятої термінології (особа / дитина з інвалідністю, порушення психофізичного розвитку чи порушення розвитку, дитина з особливими освітніми потребами тощо). У дисертації подекуди зустрічається некоректне вживання понять: «діти з вадами здоров'я» (с. 24), «вади дітей» (с. 92), «діти з фізичними вадами» (с. 68), «діти, які мають певний недолік» (с. 41) та ін.

Також Анна Адамівна послуговується такими поняттями, як: «загальноосвітня школа» (с. 24) замість «заклад загальної середньої освіти», «учень молодших класів» (с. 32), «вчителі молодших класів» (с. 40) замість «учень початкової школи» чи «вчитель початкової школи».

5. Потребує додаткової аргументації позиція авторки щодо визначених практичних шляхів адаптації польського досвіду підготовки майбутніх учителів ранньошкільної освіти до роботи в умовах інклюзії до українських умов, зокрема цікаво було б оцінити конкретні методичні вказівки (рекомендації) щодо оновлення змісту підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи з учнями з ООП у НУШ (можливо, у вигляді посібника), а також використання організаційних форм, методів навчання, інноваційних педагогічних технологій (до прикладу, у контексті розвитку

інклюзивної чи соціально-педагогічної компетентності майбутнього вчителя).

Тому у перспективі пропонуємо продовжити дослідження окресленої проблеми у руслі її експериментальної спрямованості (приміром, анкетування польських студентів, викладачів, учителів початкових шкіл щодо їх готовності до роботи в інклюзивному освітньому середовищі).

6. У додатках варто було б помістити фрагменти студентських проєктів на теми інклюзивного навчання, конкретні приклади найбільш цікавих занять з інклюзивної освіти та ін., які практикують у закладах вищої освіти Республіки Польща.

4. Ферт Ольга Григорівна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри спеціальної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка, надала позитивну рецензію із зауваженнями:

1. У першому розділі слід було би провести більш детальний аналіз формування інклюзивної освітньої політики і трансформацій у системі спеціальної освіти не лише у Польщі, а також у глобальному вимірі, адже це безпосередньо вплинуло та обумовило загальноєвропейські особливості процесу підготовки педагогічних працівників в умовах інклюзії.

2. Термінологія у дослідженні не завжди коректна і, подекуди, не відповідає стандартам правозахисної моделі інвалідності, головною вимогою яких є відхід від термінів, що використовувались за часів медичної моделі інвалідності щодо осіб з особливостями розвитку.

3. У третьому розділі, підрозділ 3.1., варто було би більш детально проаналізувати праці вітчизняних вчених щодо особливостей роботи педагогічних працівників в умовах інклюзивного освітнього середовища.

4. У підрозділі 3.2, при порівнянні кваліфікаційних стандартів підготовки вчителів початкової школи до роботи в умовах інклюзії, доречним було би використати статистично-математичні методи дослідження, це надало би більшої переконливості результатам.

5. Висновки роботи відповідають цілям і завданням дослідження, але їх варто було би зробити більш лаконічними.

5. Лобода Вікторія Віталіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України надала позитивну рецензію із зауваженнями:

1. У п. 2.3. (Зміст підготовки вчителів ранньошкільної освіти до роботи на засадах інклюзії) авторка детально описує зміст курсів та аналізує силабуси відповідних навчальних дисциплін, що пропонуються різними університетами. Проте ці описи відрізняються за своєю структурою. Вважаємо, що доцільно було б доповнити ці описи таблицею з переліком усіх необхідних складових силабусів запропонованих дисциплін, що значно полегшило б сприйняття наведеної інформації та дозволило б порівняти

зміст відповідних навчальних програм, що пропонуються різними університетами Республіки Польща.

2. У п. 3.1. (Сучасний стан підготовки вчителів початкової школи до роботи на засадах інклюзії в українських ЗВО) дослідниця детально аналізує низку освітньо-професійних програм і навчальних планів із підготовки вчителів початкових класів у зазначених закладах вищої освіти України. Вважаємо, що доречно було би чітко зазначити сильні і слабкі сторони цих програм і планів, акцентуючи увагу на тих питаннях, що потребують вдосконалення, і яким саме чином у цьому контексті може стати у пригоді використання досвіду Республіки Польща.

3. У тексті роботи наведено і проаналізовано значну кількість наукових понять, що розкривають зміст теми дослідження. Вважаємо, що доцільно було би їх узагальнити та систематизувати у термінологічний словник і подати його у додатку.

Загальна оцінка роботи і висновок. Дисертаційна робота **Собчук Анни Адамівни** на тему **«Підготовка вчителя до роботи в умовах інклюзивної ранньої шкільної освіти в Польщі»** є самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому викладено авторське обґрунтування теоретико-методичних основ підготовки вчителя до роботи в умовах інклюзивної ранньої шкільної освіти в Польщі. Сьогодні актуалізується потреба в реформуванні системи вищої педагогічної освіти відповідно до загальноєвропейських стандартів на основі запозичення кращих традицій провідних країн світу й сусідніх держав, з урахуванням власного досвіду розбудови національної освіти.

Практична цінність результатів дослідження полягає в можливості застосування наукових положень і висновків у практичній діяльності науково-педагогічних працівників, а також в напрямках адаптації польського досвіду підготовки вчителів початкової школи до роботи на засадах інклюзії в умовах ЗВО.

Матеріали дослідження Собчук А.А. можуть бути використані під час викладання освітніх компонентів нормативного та вибіркового циклу професійної та практичної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта», а також в умовах проходження студентами навчальної (педагогічної), педагогічної та виробничої практик.

За кількістю і рівнем публікацій, апробацією на наукових конференціях дисертація **«Підготовка вчителя до роботи в умовах інклюзивної ранньої шкільної освіти в Польщі»** відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка, **Собчук Анна Адамівна**, заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань

01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 015 «Професійна освіта» (за спеціалізаціями).

Результати відкритого
голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – — членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.068 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, присуджує **Собчук Анні Адамівні** ступінь доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 015 «Професійна освіта» (за спеціалізаціями).

Голова
спеціалізованої
вченої ради
ДФ 35.051.068

проф. Наталія Мачинська

Тіфніє Мачинська
засвідчує
18.08.2021

